

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК

РАЗРЕД: СЕДМИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 4

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 144

ОПШТИ ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ НАСТАВЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ ЈЕСУ:

- да ученици граде свијест о важности језика и књижевности;
- да овладају основним законитостима српског књижевног језика и да исте примјењују у различитим ситуацијама говорног и писаног изражавања;
- да се оспособе за самостално читање и да праве разлику између књижевних (умјетничких) и некњижевних дјела у складу са узрастом;
- да развијају свијест о естетским и културним вриједностима;
- да развијају комуникативне способности поштујући различитости у мишљењу;
- да развијају свијест о припадности властитој националној и културној традицији;
- да развијају самопоуздање, самоконтролу и овладавање личним емоцијама;
- да развијају свијест о важности родољубља, хуманости и истине;
- да овладају различитим видовима и облицима казивања у говорној и писаној форми;
- да се код ученика подстиче развој језичког стваралаштва.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ НАСТАВЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ У СЕДМОМ РАЗРЕДУ ЈЕСУ:

- да ученици упознају појам творбе ријечи;
- да умију да разликују ријечи према творби (просте, изведене и сложене);
- могу да врше творбену анализу ријечи на типичним примјерима;
- могу самостално да граде нове ријечи;
- упознају подјелу гласова према различитим особинама;
- знају правила гласовних промјена и примјењују их на типичним примјерима;
- упознају глаголски систем српског језика;
- оспособе се за стваралачку употребу језика;
- досљедно примјењују правописну норму;
- препознају и примјењују књижевнотеоријске термине на новим књижевним дјелима;
- анализирају структуру лирске пјесме (строфа, стих, рима);
- анализирају епску и лирску пјесму;
- уочавају функцију стилских фигура и њихову улогу у књижевном дјелу;
- разликују ауторску приповијетку од романа;
- читају с разумијевањем и парафразирају прочитано.

Предметна подручја

- Језик
- Књижевност
- Језичка култура

Оквирни број часова

52
66
26

САДРЖАЈИ И ИСХОДИ ПРОГРАМА

Исходи учења	Садржаји програма/ појмови	Корелација са другим наставним предметима
Језик (52 часа)		
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> – познаје садржаје обрађене у претходном разреду; – разликује функцију ријечи у реченици од врста ријечи; – познаје и разликује граматичке категорије именских ријечи (род, број, падеж); – познаје реченичне чланове и препознаје их у типичним примјерима; – разликује појмове промјенљивости и непромјенљивости ријечи; – издваја дијелове ријечи у вези са облицима ријечи (граматичку основу и граматички наставак) у једноставним примјерима; – разликује просте ријечи од твореница; – одређује творбену основу и творбени наставак на типичним примјерима; – према задатом моделу може да гради нове ријечи; – разликује творбени и граматички наставак; – развија стваралачку способност; – разликује различите творбене моделе на типичним примјерима; – богати рјечник и развија комуникативне способности; – правилно изговара гласове; – зна подјелу гласова; – разликује подјелу гласова по звучности; – разликује сугласнике по мјесту и начину изговора; – зна правила гласовних промјена; – примјењује гласовне промјене на типичним примјерима у вези са књижевнојезичком 	<ul style="list-style-type: none"> – систематизација и понављање градива из претходног разреда; – просте и изведене ријечи; – творбена структура ријечи: творбена основа и творбени наставак; – разликовање граматичких и творбених наставака; – суфиксалне и префиксалне изведенице; – слагање и сложенице; – гласови српског језика; – самогласници (особине); – сугласници; – слоготворно <i>P</i> и подјела ријечи на слоге; – подјела сугласника по мјесту и начину изговора; – подјела гласова (посебно сугласника) по звучности; – гласовне промјене; – једначење сугласника по звучности; – једначење сугласника по мјесту творбе; – губљење сугласника; – непостојано <i>A</i>; – промјена <i>L</i> у <i>O</i>; – палатализација; – сибиларизација; – јотовање; – глаголи као врсте ријечи; – глаголи радње, стања и збивања; – граматичке категорије глагола (лице, граматички број); – глаголски вид; – глаголски род; – инфинитив и инфинитивна основа; – презент и презентска основа; – аорист; – имперфекат; – помоћни глаголи; – глаголски придјев радни и 	<p>Историја</p> <p>Ликовна култура</p> <p>Музичка култура</p> <p>Математика</p>

<p>нормом;</p> <ul style="list-style-type: none"> – уочава одступања од гласовних промјена на типичним примјерима; – разликује личне и безличне глаголске облике (на типичним примјерима); – зна и примјењује грађење личних глаголских облика (на типичним примјерима); – уочава значења личних и неличних глаголских облика (на типичним примјерима); – зна функцију личних и неличних глаголских облика у реченици (на типичним примјерима); – развија вјештине за тимски рад и сарадњу; – примјењује усвојена знања и правила у комуникацији. 	<p>трпни;</p> <ul style="list-style-type: none"> – перфекат; – плусквамперфекат; – футур I; – футур II; – глаголски начини: императив и потенцијал; – глаголски прилози: прошли и садашњи. 	
Језичка култура (26 часова)		
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> – досљедно примјењује правописну норму писања негације уз глаголе, именице, придјеве и прилоге; – досљедно примјењује правописну норму у употреби великог и малог слова (именице и придјеви); – досљедно примјењује правописну норму у употреби великог и малог слова (историјски догађаји); – раставља ријечи на крају реда у типичним примјерима; – разликује писање нормативних од ненормативних облика ријечи са правилима о гласовним промјенама; – примјењује правописна правила приликом писања глаголских облика; – образлаже свој став о тексту; – јасно исказује своје мишљење поштујући језичку норму; – развија вјештину толеранције у разговору; – поштује туђе размишљање; – развија комуникативну 	<p>Правопис:</p> <ul style="list-style-type: none"> – провјеравање, понављање и увјежбавање правописних правила обрађених у претходним разредима (ријечца <i>ли</i>, ријечца <i>не</i> уз глаголе, именице и придјеве, писање великог слова); – писање именица женског рода у генитиву; – писање глаголских облика (глаголски придјев радни, глаголски придјев трпни, аорист, потенцијал, перфекат, футур I); <p>Култура изражавања:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ретроспективно причање догађаја или доживљаја; – хронолошко и ретроспективно причање са употребом дијалога и монолога; – читање и разумијевање прочитаног; – два домаћа писмена задатка и њихова анализа на часу; – четири школска писмена задатка; 	

<p>вјештину;</p> <ul style="list-style-type: none"> – развија самопоуздање; – развија критичко мишљење и формира ставове; – развија стваралачку способност; – примјењује облике казивања са статичким и динамичким мотивима. 	<ul style="list-style-type: none"> – говорне вјежбе на задате теме. 	
Књижевност (66 часова)		
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> – препознаје и повезује књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим дјелима која чита; – разликује појмове <i>пјесник</i> и <i>лирски субјекат</i>, те <i>писац</i> и <i>приповједач/натор</i>; – анализира структуру лирске пјесме (строфа, стих, рима); – разликује врсте стихова (десетерац и дванаестерац) и строфа (дистих, терцет, катрен); – препознаје сонет као стални облик пјесме; – разликује звучни и сликовни слој у књижевном дјелу; – разликује основне особине лирског, епског и драмског књижевног дјела; – разумије мотивисаност радње, ситуација и поступака ликова у књижевном дјелу; – тумачи епску пјесму; – тумачи лирску пјесму; – препознаје основне врсте лирске поезије (љубавна, родољубива, социјална и дескриптивна); – уочава разлику између стварних (историјских) личности и догађаја и измишљених догађаја и ликова и критички промишља о њима; – развија ставове о правди, истини и поштењу; – оспособљава се за конструктивно рјешавање проблема; – развија емпатију према 	<ul style="list-style-type: none"> – народне лирске пјесме: <i>Дјевојка под ђулом заспала</i>, <i>Љубавни растанак</i>, <i>Највећа је жалост за братом</i>; – народне приповијетке и бајке: <i>Дјевојка цара надмудрила</i>, <i>Аждаја и царев син</i>; – народне епске пјесме косовског циклуса и циклуса о Марку Краљевићу: <i>Цар Лазар и царица Милица</i>, <i>Кнежева вечера</i>, <i>Смрт мајке Југовића</i>, <i>Марко Краљевић укида свадбарину</i>, <i>Марко Краљевић и Муса Кесеџија</i>; – Мирослав Антић: <i>Плава звезда</i>; – Десанка Максимовић: <i>Пролећна песма</i>; – Алекса Шантић: <i>Неретва и О, класје моје</i>; – Милован Данојлић: <i>Шљива</i>; – Љубомир Зуковић: <i>Историјски краљ Марко и епски Краљевић Марко (одломци)</i>; – А. С. Јесењин: <i>Писмо мајци</i>; – Добриша Цесарић: <i>Воћка послје кише</i>; – Милан Ракић: <i>Наслеђе</i>; – Стеван Раичковић: <i>Хвала сунцу, земљи, трави</i>; – Добрица Ерић: <i>Чудесни свитац</i>; – Бранислав Петровић: <i>Говор дрвећа</i>; – Петар Кочић: <i>Јаблан</i>; – Бранко Ћопић: <i>Чудесна справа</i>; – Исидора Секулић: <i>Буре</i>; – Алекса Микић: <i>Мој друг Стојан</i>; 	

<p>књижевним ликовима у различитим ситуацијама (према позитивним и негативним ликовима);</p> <ul style="list-style-type: none"> – развија критичко мишљење; – овладава личним емоцијама и развија самоконтролу; – уочава разлику између приповиједања, описивања, дијалога и монолога; – препознаје статичке и динамичке мотиве; – уочава функцију стилских фигура и њихову улогу у књижевном дјелу (градација, контраст, метафора, алегорија); – описује и аргументује свој доживљај различитих врста књижевних дјела; – одређује род и књижевну врсту књижевног дјела; – разликује ауторску приповијетку од романа; – уочава основне елементе структуре епског и драмског књижевног дјела: тема, мотив; радња, вријеме и мјесто радње; – препознаје основне етапе драмске радње (увод, заплет и расплет); – анализира поступке ликова у књижевном дјелу служећи се аргументима из текста и повезујући их са реалним окружењем; – препозна хумор и елегични тон у књижевном дјелу; – разумије вјеровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним дјелима; – препоручује књижевно дјело уз кратко образложење; – чита с разумијевањем; – парафразира прочитано; – развија свијест о припадности властитој националној и културној баштини; – разумије улогу поезије у његовању културе сјећања и памћења. 	<ul style="list-style-type: none"> – А. П. Чехов: <i>Вањка</i>; – Светозар Ђоровић: <i>Богојављенска ноћ</i>; – Миодраг Станисављевић: <i>И ми трку за коња имамо</i>; – народне мудрости: загонетке, питалице, пословице и брзалице (избор); – једно књижевно дјело по индивидуалном избору ученика. <p><i>I и II свјетски рат, страдање Срба, Јевреја и Рома у тим ратовима</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Вук Стефановић Караџић: <i>Живот и обичаји народа српског</i> (избор); – Десанка Максимовић: <i>О пореклу</i>; – Добрица Ерић: <i>Сви моји преци</i>; – Војислав Илић: <i>Свети Сава</i>; – Десанка Максимовић: <i>Грачаница</i>; – Петар Прерадовић: <i>Роду о језику</i>; – Миле Медих: <i>Завештање о језику</i>; – Михајло Пупин: <i>Шта сам донео Америци</i>. <p>Лектира:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Бранко Ћопић: <i>Магареће године</i>; – Мирослав Антић: <i>Плави чуперак</i>; – Петар Кочић: <i>Приповијетке</i>; – Радисав Милић: <i>Дружина покварене славине</i>; – Џонатан Свифт: <i>Гуливерова путовања</i>; – Хенрик Сјенкијевич: <i>Кроз пустињу и прашуму</i>; – Урош Петровић: <i>Деца Бестрагије</i>. <p>НАПОМЕНА: Наставник бира пет од седам понуђених наслова.</p>	
--	---	--

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА

Наставни садржаји нису циљ сами себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да научи током једне школске године. Овако конципиран програм подразумијева да оствареност исхода води ка развијању компетенција, како општих и специфичних, тако и кључних за развој ученика.

Програм предмета *Српски језик* који је оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења, а улога наставника је да осмисли начине реализације подучавања, те их прилагоди потребама сваког одјељења имајући у виду састав одјељења и карактеристике ученика, уџбенике, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже. Наставник креира годишњи/глобални план рада из којег развија оперативне планове, гдје операционализује исходе учења, водећи рачуна о томе да се неки исходи остварују брже и лакше, али да је за многе исходе потребно више времена у зависности од ученичких индивидуалних могућности и других наставних потреба. Важно је напоменути да је уџбеник наставно средство и да он не одређује наставне садржаје.

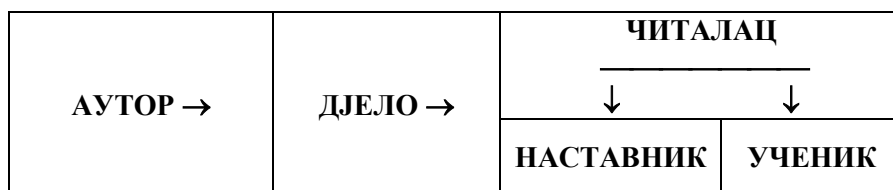
Програм предмета *Српски језик* чине три предметна подручја: књижевност, језик и језичка култура, и препоручена је оквирна дистрибуција часова по подручјима за сваки разред, али свако подручје не може се изучавати изоловано, без узајамног дјеловања предметних подручја.

ЈЕЗИК

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Важно је знати да захтјеви не могу бити усмјерени само на усвајање језичких правила и норми већ на разумијевање њихове функције, те правилну примјену у свакодневном животу. Тако, на примјер, у шестом разреду, када је ријеч о изучавању падежа, важно је посветити пажњу вези именица и приједлога, те приједлошко-падежним конструкцијама и уочавању разлике између облика именице са приједлогом и без приједлога, а самим тим и разлици између непромјењивих ријечи прилога и приједлога. Наставник мора инсистирати на понављању и увјежбавању наставних садржаја тако што ће се подизати степен усвојености и способности примјене на неким новим примјерима, трудећи се да се обезбиједи континуитет рада и систематичности у повезивању новог градива са постојећим знањима. Кад је ријеч о настави фонетике, морфологије и синтаксе, важно је напоменути да се ради само на типичним примјерима са фокусом на исходе учења. Оваквим указивањем на ниво програмских захтјева наставницима се помаже у њиховим настојањима да ученике не оптерете обимом и дубином обраде језичке грађе. Тако у осмом разреду ученици разликују независан и зависан однос у реченицама, упознају њихове врсте на нивоу препознавања, и то само на типичним примјерима.

КЊИЖЕВНОСТ

Настава књижевности подразумијева корелацију текстова, као и обавезно поштовање принципа поступности и систематичности, пазећи на наставне садржаје из претходних разреда. Настава књижевности разврстана је по родовима – *лирика, епика и драма* и избор дјела је у највећој мјери прилагођен узрасту. Циљ наставе књижевности је формирање, развијање и потом његовање читалачких навика код ученика, али и на естетици рецепције аутентични литерарно-естетски доживљај прочитаног. Понуђени текстови представљају шири избор наслова, а наставник има слободу да изабере наслов и књижевника тако да са ученицима којима предаје достигне предвиђене исходе учења. С обзиром на предвиђени број часова за наставу књижевности, потребно је планирати читање и интерпретацију онолико текстова колико је потребно да се достигну програмом предвиђени исходи, а да се притом не инсистира на читању свих предложених наслова, јер је то на број предвиђених часова тешко постићи.

Књижевна дјела која су доживјела позоришно извођење или екранизацију могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне верзије и позоришне/филмске адаптације.

Кад је ријеч о достизању исхода који се односе на познавање лирских пјесама, на примјер, у деветом разреду се ученицима нуде три пјесме истог наслова, различитих књижевника, како би се компарирале значајне појединости, елементарне слике, експресивна мјеста и стилско-језички поступци, као и евентуално ликовно дизајнирање пјесме. Књижевном дјелу приступа се као сложенем и непоновљивом организму у коме је све условљено узрочно-последичним везама, подстакнуто животним искуством и уобличено стваралачком маштом. У свим разредима, а посебно у старијим, анализа књижевног дјела биће проткана рјешавањем проблемских питања која су подстакнута текстом и умјетничким доживљавањем. На тај начин стимулисаће се ученичка радозналост, свјесна активност и истраживачка дјелатност, свестраније ће се упознати дјело и пружити могућност за афирмацију ученика.

Одлука наставника о томе коју ће активност изабрати како би реализовао циљеве наставе књижевности и достигао исходе учења, зависи, прије свега, од врсте књижевног дјела, његове теме и мотива и од наставникове процјене интересовања ученика.

Многи текстови, а поготово одломци из дјела, у наставном поступку захтијевају мјесну локализацију, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквире, давање неопходних података о писцу и настанку дјела, као и обавјештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживјети и правилно схватити. Зато прототипску и психолошку реалност, из које потичу тематска грађа, ликови и дубљи подстицаји за стварање, треба дати у пригодном виду и у оном обиму који је неопходан за потпуније доживљавање и поузданије тумачење.

Ученик ће након часова књижевности моћи да се идентификује са главним ликом који је другачији од њега и критички се дистанцира упознавајући перспективе различитих књижевних ликова, али и да образлаже доживљај књижевног дјела на основу властитог читалачког искуства.

При обради епских дјела посебна се пажња посвећује тематској грађи и мотивима, њиховом умјетничком обликовању и распореду у оквиру сужеа. Догађаји, ситуације, сцене, конфликти, осјећања и поступци ликова прате се и тумаче са спољашњег и унутрашњег становишта. Књижевни ликови свестрано се посматрају: као носиоци радње, покретачи акција, учесници и свјedoци у догађајима, али, прије свега, као умјетнички конкретизоване „личности“ које се испољавају у посебним ситуацијама и околностима. Упознавање и анализа ликова је најинтегралније и најдубље понирање у суштину епских и драмских дјела, јер обухвата физичке и духовне особине ликова, њихове жеље, осјећања, ставове, погледе на свијет, поступке, односе према другим ликовима и испољавање помоћу ријечи и дјела.

Смјернице за рад наставника приликом реализације подтеме *I и II свјетски рат, страдање Срба, Јевреја и Рома у тим ратовима* акцентирајући начин на који ће се бавити програмским садржајима као пресудним за успјешност. Сигурно је да се овако наставници охрабрују да ову тему истражују и да се усавршавају.

- Предложене програмске садржаје радити у периоду обиљежавања „Дана сјећања“.
- Упознати ученике са историјским чињеницама, те идеолошким и политичким

негирањем злочина над српским народом у 20. вијеку.

- Код ученика развијати осјећај за вријеме у којем су страдали недужни само зато што су били припадници једног народа.
- Ученици ће на основу стеченог знања конструктивније, размишљати о личној и породичној будућности, али и будућности свог народа.
- Вјештим креирањем атмосфере развијати свијест ученика тако да његују културу сјећања и памћења.
- Поштујући принцип интердисциплинарности, повезивати филмску и ликовну, те музичку умјетност као важан сегмент у изучавању теме која третира ову проблематику. Такође је важно повезати књижевни текст и филмску умјетност, те тако код ученика развијати критички став.
- Текстови који су погодни за драмско обликовање могу пружити могућност да ученици примјеном адекватних метода и поступака кроз неке проблемске ситуације покажу музички и глумачки таленат.
- Код ученика се не смије провоцирати мржња, нити будити жеља за осветом, него је потребно инсистирати да се, читајући наведена књижевна дјела, гради српски национални идентитет и поштују жртве

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Развијање културе усменог и писаног изражавања један је од најважнијих задатака наставе српског језика. Овај наставни процес, иако је програмски конституисан као посебно подручје, с посебним садржајима и облицима рада, мора се преносити како на обраду књижевног текста, који је најбољи образац изражавања, тако и на граматику с правописом, која нормира правила и дефинише језичке законе. Исто тако, у повратном смјеру, обрада књижевног текста и рад на граматици и правопису књижевног језика мора укључивати и садржаје за његовање културе усменог и писаног изражавања, јер су својим већим дијелом том циљу и подређени.

У настави је потребно непрестано имати у виду заједнички основни циљ: развијање језичког мишљења и језичке свијести уочавањем језичких законитости, па тек на основу такве свијести прелазити на нормирање и дефинисање.

Важно је напоменути да се за сваки **школски писмени задатак планирају три часа** (израда, колективни и индивидуални исправак), док се за домаћи писмени задатак акценат ставља на анализу урађеног код куће, те корекцију правописних и стилских грешака, те их стога није потребно планирати као такве.

Семантичке вјежбе се повезују с морфолошким и синтаксичким вјежбама и оне треба да развију ученикову свијест о одређеној моћи значења рјечи, на основу чега се једино и може развијати способност и вјештина изражавања.

Синтаксичке вјежбе су, као и морфолошке и семантичке, битнији садржаји наставе изражавања у свим разредима. Тежина захтјева одређује се према узрасту ученика. Те се вјежбе могу изводити и прије него што ученик почне да стиче синтаксичке појмове, с тим што се на том нивоу у наставном разговору не употребљавају стручни називи. До упознавања првих синтаксичких појмова, вјежбе у обликовању реченице треба да формирају свијест ученика о мјесту и положају појединих реченичних дијелова у склопу просте реченице. Врсте језичких вјежби наставник бира према интересовањима ученика, као и све врсте тих вјежбања, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или у току разговора. Знатан дио говорних вјежбања има за циљ изграђивање културе усменог изражавања. У низу задатка (правилност, лакоћа, јасност, једноставност, природност, прецизност, дикција) те вјежбе треба у највећој мјери да приближе учеников говор књижевном изговору. У свим облицима његовања културе усменог и писаног изражавања образац или узор треба да добије одговарајуће мјесто и његов значај се не смије никако потцијенити. Смишљено одабран узор, примјерен узрасту и врсти, треба да буде циљ до којег се стиже уз одговарајуће напоре. И облици усменог, као и облици писменог изражавања, у свим врстама и типовима треба да се прикажу ученицима у пажљиво одабраним узорцима изражавања. Уколико се једна врста усменог или писменог изражавања

континуирано понавља из разреда у разред, онда треба у сваком поновљеном случају, у истом или сљедећем разреду, анализом узорка конкретно показати и обим повећаних захтјева (у садржајном, композиционо-формалном и језичко-стилском погледу). У анализи узорка треба обратити пажњу на све елементе конкретне језичке структуре: садржај и композиција састава, распоред детаља и изражајност употријебљене лексике и стилских поступака.

Правопис се савлађује путем систематских вјежбања која се организују често, разноврсно и различитим облицима писмених вјежби. Поред тога, ученике врло рано треба упућивати на служење правописом и правописним рјечником јер је писменост један од најснажнијих инструмената којим се може постићи било који друштвено вриједан циљ.

Приликом проналажења и провјере ефикаснијих поступака у настави писаног изражавања потребно је посветити пажњу ученику као ствараоцу текста, јер већина ученика зна да понови упутства како писати одређени текст, али њихова примјена је проблематична. За наставу предмета *Српски језик* подразумијева се да наставник добро познаје струку и сазнајне поступке у оквиру ње, да добро познаје наставни програм, разумије кључне термине и појмове, њихов однос и хијерархију, специфичности, актуелна питања у струци, али такође и честа погрешна разумијевања и типичне грешке ученика. Такође је важно да наставник примјењује савремене дидактичке поступке како би се све што је предвиђено програмом реализовало, а ученицима учинило доступним и смисленим.